

Posudek disertační práce Marcela Pencáka :

Vladimír Fultner ve spleti české architektury do roku 1914

Marcel Pencák si zvolil pro svou disertační práci téma, které se zprvu nezdálo být příliš atraktivní, ale díky jeho soustředěnému výkonu se ukázalo být objevené a velmi ilustrativní pro lepší pochopení heroického období vzniku české moderní architektury před první světovou válkou.

Vladimír Fultner (1887 - 1918) se mohl věnovat práci architekta jen několik let kolem roku 1910, nicméně jeho činnost spadala do doby gigantického střetu vyhraněných stylových koncepcí, kdy se konečně naplňovalo volání po nové architektuře, ozývající se už od poloviny 19. století, akcelerující svými požadavky s nástupem dvacátého století. Fultner sice nepatřil ke skutečným iniciátorům tohoto historického děje, ale právě role talentovaného receptora aktuálních programů a výtvořků mu umožňovala, aby i ve svém nerozsáhlém díle citlivě reflektoval tvůrčí atmosféru své doby.

Marcel Pencák výborně pochopil tuto specifickou Fultnerovu situaci a zaměřil se na základní potřebu jejího vystižení, to jest na podrobnou rekonstrukci jeho činnosti, zahrnující nejen několik stavebních realizací v jeho rodném Hradci Králové a v Jaroměři, ale i početnější práci návrhářskou a grafickou a jeho spolupráci se sochaři.

Síla Pencákovy argumentace v řadě dosti složitých atribučních otázek spočívá v jeho impozantním prostudování archivních pramenů, dobových periodik a nejrůznější regionální místopisné, referenční a vzpomínkové literatury. Díky tomu Pencák přesvědčivě a přitom s potřebnou kritickou rezervou odhaluje a potvrzuje Fultnerovo autorství u jeho realizací, kde doposud i v odborné literatuře často vládla nejistota. Jeho popisy staveb jsou instruktivní a zahrnují i zřetelné rozlišení jejich pozdějších poměrně častých úprav a přestaveb, takže jsou cenné i z hlediska dnešních potřeb památkové péče.

Díky těmto znalostem mohl také Pencák promítnout Fultnerovu osobnost plasticky do kontextu jejího životního a názorového prostředí. K tomu patří jeho vylíčení poměrů na C.k. České vysoké škole technické, zejména v souvislosti se Spolkem posluchačů architektury a jeho neutuchajících snah o aktualizaci konzervativní výuky. Pencák zaznamenává Fultnerovo členství ve Spolku ještě k roku 1906, kdy vyvrcholila spolková aktivita výstavou a celkem přesvědčivě konstatuje, že toto prostředí vedlo Fultnera k jeho zájmu o aktuální architekturu. Tady pak vystupuje významná role Jana Kotěry jako mentora a podporovatele mladých architektů a Pencák snáší mnohé podklady pro posílení myšlenky, že také mladý Fultner se dostal nejenom pod ideový vliv Kotěry, ale i do bližšího kontaktu s jeho ateliérem.

Podobně důležitý pro pochopení Fultnerova "nastartování" k moderně je objev fotografie návrhu, který podal sochař Otakar Španiel a Fultner do soutěže o výstavní plaketu Jubilejní výstavy Obchodní a živnostenské komory v roce 1908, v níž získali třetí cenu. Pencák nechává otevřenou otázku autorského podílu obou umělců, přitom pronikavě interpretuje styl plakety ve vztahu k požadavkům zadavatelů a nabízí tak určitý klíč, protože Fultner asi vskutku měl vyvinutý smysl pro zohlednění takových vztahů a jejich využití k estetickým účelům.

Projevilo se to dobře při jeho hradeckých a to nejen architektonických realizacích. Pencák má obdivuhodnou znalost hradeckého kulturního a stavebního prostředí a dovede upozornit na to, jak konkrétní architektura souvisí s charakterem objednavatele, ať už jím byl jedinec nebo občanská, obvykle peněžní instituce. Fultnerovy stavby z let 1909 - 1911 tak mohly vzniknout nejenom díky rodinnému zázemí, ale staly se reprezentací podnikatelské skupiny, která progresivně ovládla i veřejnou správu města. Zdá se právě majitelé textilních továren a s nimi spjatí obchodníci a představitelé finančních zařízení mohli být už z hlediska své profese nakloněni moderní architektuře a prosadit její realizaci.

Pencákova práce zasahuje ještě do dvou významných oblastí uměleckohistorického studia českého umění před první světovou válkou : do problematiky proměn dobové sochařské tvorby v rovině spolupráce sochaře s architektem a do problematiky architektonického kubismu. V první oblasti je přínosem shromáždění skupiny náhrobků, na nichž se podílel Fultner jako architekt nejprve s Otakarem Španielem a pak s Ladislavem Kofránkem. Jsou to objevy, které přinášejí živý materiál k otázkám, které jsou pochopitelně obecnějšího charakteru. Dotýkají se podstatné změny sochařského paradigmatu porodinovské plastiky a to v aspektu, který byl zásadní pro vztah uměleckých druhů a koncepci moderního Gesamtkunstwerku. Kromě neoklasicismu tu navíc byla také perspektiva kubismu, zejména v koncepci

české mladé architektury. Pencák určitě dobře oceňuje Fultnerův příklon a vklad do kubismu, i když ovšem ten se odehrával jenom v rovině ideových náčrtů, protože zde chybí stavební realizace. Náhrabky realizované s Kofránkem napovídají problematiku symbiosy neoklasicistních a kubistických přístupů, v těchto případech patrně dosti ovlivněnou objednatelskou situací. Zásadnější podklad zhodnocení těchto vztahů poskytuje podle mého názoru soutěžní návrh Žižkova pomníku pro Prahu z roku 1913. Ten Pencák zasvěceně zasazuje do kontextu celé soutěže, ale v samotné interpretaci by asi bylo třeba jít ještě dále.

Fultnerovy návrhy kubistických architektur, publikované ve Stylu, v jejichž vysokém ocenění navazuje Pencák na M. Benešovou, přitom určitou syntézu přinášejí. I když jsou jenom tři, přece lze konstatovat zajímavý vývoj od převažující plošné koncepce Bednářova domu, přes prostorově exponovanou koncepci "návrhu vily" k vyvrátlé plasticitě "návrhu činžovního domu". I když sám Fultner už neměl možnost vytěžit z toho praktické důsledky, jeho návrh činžovního domu prokazuje, že by Fultner mohl podnětně zasáhnout i do pozdějších diskusí o vyznění kubismu po válce.

Disertační práci Marcela Pencáka považuji celkově za mimořádně zdařilou a plně ji doporučuji k obhajobě.

Prof. PhDr. Petr Wittlich, CSc

Praha, 25.9.2011